

У 2020 році загальна кількість жінок у ЗСУ становила 56726 осіб. У 2014-2020 рр. 13500 жінок отримали статус учасника бойових дій, 1632 жінки отримали державні нагороди. Офіцерок, які обіймають командні посади, налічується 925 особи. Кількість жінок, які взяли участь у міжнародних операціях з підтримки миру та безпеки у 2020 році, становила 11 осіб.

Фахівці визнають, що Міністерство оборони – єдине відомство, яке повністю взяло на себе виконання цілей партнерства із НАТО в гендерних аспектах військової служби. Створено якісний алгоритм, який охоплює всі аспекти, що відповідають згаданому національному плану. Передусім це забезпечення жінкам перспективи кар'єрного зростання відповідно до рівня освіти, досвіду і результатів службової діяльності.

Дослідження, які проведено урядом Швейцарії у партнерстві з ПРООН в Україні, показують, що у 2021 році, порівняно із 2018-2020 рр., свідчать про те, що загальна частка жінок на керівних посадах в Україні зросла до 40,5 %. Хоча цей показник і далекий від ідеального, проте він значно вищий, ніж середньосвітовий – 29 % – і вищий, ніж середній показник ЄС, де частка компаній з жінками на керівних посадах становить 35 %.

З огляду на чинне законодавство, в ЗСУ та інших військових формуваннях існує «особливе» ставлення до жінок, яке перешкоджає розвитку їхньої військової кар'єри, а також обмежує чоловіків у доступі до певних соціальних гарантій. Стрімке збільшення чисельності жінок в армії спонукає до вжиття системних заходів для врегулювання ситуації.

Питання встановлення та дотримання рівних прав і можливостей для чоловіків і жінок у Збройних Силах України та інших військових формуваннях є особливо актуальним, з огляду на те що чисельність жінок в армії постійно зростає.

Отже, гендерна політика не самодостатня. Вона потребує поєднання з соціальною й іншими видами політики. Але гендерна політика може претендувати на своє оригінальне буття, оскільки в ній є інтерес суб'єктів – чоловіка й жінки, спрямований на її реалізацію. Вважається, що на законодавчому рівні можна прийняти права чоловіків та жінок військовослужбовців, такими, що є рівними у доступі до офіцерських посад, несення служби в добових нарядах як у сфері медичного забезпечення, соціального захисту та ін.

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України №2866-IV. URL : / <https://www.president.gov.ua/documents/2866-iv-3177>.

2. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки. URL : https://dsa.court.gov.ua/userfile/s/media/new_folder_for_uploads/dsa/strat_coe.pdf.

3. Склад збройних сил України. URL : <https://www.mil.gov.ua/ministry/sklad-zbrojnih-sil-ukraini/>.

Андрій САМОТУГА

доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент

РАДА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Одним із засобів забезпечення національної безпеки України, складовою якої є інформаційна безпека, є проведення комплексної державної інформаційної політики. Зазначене положення знайшло своє втілення у відповідному законодавстві.

Так, Законом України «Про національну безпеку» визначено, що державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо [1].

Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» серед засад внутрішньої політики в гуманітарній сфері передбачено, зокрема, створення суспільного мовлення та надання державної підтримки національному інформаційному продукту, здійснення заходів щодо захисту національного інформаційного простору [2]. Закон

України «Про інформацію» до напрямків державної інформаційної політики відносить, зокрема забезпечення, інформаційної безпеки України та сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору [3], однак не містить визначення поняття інформаційної політики.

Втім суттєвою прогалиною чинного законодавства є відсутність чітко визначеного переліку суб'єктів інформаційної політики. Тоді як Закон України «Про інформацію» містить лише умовний перелік суб'єктів інформаційних відносин, що значно відрізняється від поняття суб'єктів інформаційної політики, до яких, як вважаємо, належать виключно суб'єкти владних повноважень, на відміну від фізичних та юридичних осіб, об'єднань громадян, які є суб'єктами інформаційних відносин.

Більше того, сучасні умови ведення РФ широкомасштабної не лише гібридної (економічної, інформаційно-гуманітарної), а переважно вже суто збройної війни проти України вимагають належного та своєчасного реагування (в тому числі санкційного (обмежувального) характеру) з боку компетентних органів держави на прояви ворожих інформаційних та дезінформаційних спецоперацій проти України, які передують та супроводжують військові, в чому держава-агресор за десятки останніх років активно вправлялася.

Аналіз останніх подій свідчить, що найбільш дієвим суб'єктом у цій сфері виявляється конституційний орган, а саме очолювана Президентом України Рада національної безпеки і оборони України, діяльність якої також визначається спеціальним актом, що має силу закону.

Так, згідно із Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони України» зазначений координаційний орган, зокрема, приймає рішення щодо визначення стратегічних національних інтересів України, концептуальних підходів та напрямів забезпечення національної безпеки і оборони у політичній, економічній, соціальній, воєнній, науково-технологічній, екологічній, інформаційній та інших сферах, заходів політичного, економічного, соціального, воєнного, науково-технологічного, екологічного, інформаційного та іншого характеру відповідно до масштабу потенційних та реальних загроз національним інтересам України [4].

Наведені положення, як вважаємо, цілком засвідчують особливе місце РНБО у системі суб'єктів державної інформаційної політики. На підтвердження цього висновку варто зазначити ще один важливий програмний документ, схвалений РНБО 15 жовтня 2021 р. та введений в дію Указом Президента України від 28 грудня 2021 року – Стратегія інформаційної безпеки. Першою стратегічною ціллю нею визначено протидію дезінформації та інформаційним операціям, насамперед держави-агресора, спрямованим, серед іншого, на ліквідацію незалежності України, повалення конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання національної, міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі та ненависті, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини. Досягнення зазначеної цілі здійснюватиметься, зокрема, шляхом ефективної взаємодії державних органів, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства при формуванні та реалізації державної політики в інформаційній сфері.

Механізм реалізації зазначеної та решти цілей і завдань Стратегії полягає в такому:

– РНБО України відповідно до Конституції України та у встановленому законом порядку здійснює координацію діяльності органів виконавчої влади щодо забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері, зокрема з використанням спроможностей Центру протидії дезінформації;

– Кабінет Міністрів України: забезпечує формування та реалізацію інформаційної політики держави, забезпечує інформаційний суверенітет, фінансування програм, пов'язаних з інформаційною безпекою, спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади у цій сфері; розробляє та затверджує план заходів з реалізації Стратегії, на основі якого відповідні органи виконавчої влади реалізують заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки;

– органи державної влади у взаємодії з органами місцевого самоврядування, Центром протидії дезінформації та інститутами громадянського суспільства забезпечують реалізацію Стратегії згідно з планом заходів, який затверджується Кабінетом Міністрів України;

– центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в інформаційній сфері: здійснює в межах компетенції нормативно-правове регулювання у сфері інформаційної безпеки України; визначає перспективи та

пріоритетні напрями розвитку у сфері інформаційної безпеки України; разом із Міністерством закордонних справ України сприяє популяризації та формуванню позитивного іміджу України у світових інформаційних ресурсах та національних інформаційних ресурсах іноземних держав з метою захисту її політичних, економічних та соціально-культурних інтересів, зміцнення національної безпеки і відновлення територіальної цілісності України [5].

Отже, серед визначених у Стратегії суб'єктів інформаційної політики пріоритетна роль відведена саме РНБО як конституційному координаційному органу у сфері національної безпеки.

Окрім нормотворчої діяльності, як от розробка та схвалення програмних документів в інформаційній сфері (доктрини, стратегії), РНБО також вживає заходів цілеспрямованого індивідуального характеру з метою виявлення та своєчасної нейтралізації інформаційних загроз Україні.

Так, Законом України «Про санкції» санкції можуть застосовуватися з боку України по відношенню до іноземної держави, іноземної юридичної особи, юридичної особи, яка знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність. Рішення щодо застосування, скасування та внесення змін до санкцій приймається Радою національної безпеки та оборони України, вводиться в дію указом Президента України та затверджується протягом 48 годин з дня видання указу Президента України постановою Верховної Ради України. Відповідне рішення набирає чинності з моменту прийняття постанови Верховної Ради України і є обов'язковим до виконання [6].

На виконання зазначеного закону починаючи з 2015 року РНБО було прийнято понад 50 рішень про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до фізичних та юридичних осіб, діяльність яких становить небезпеку для України, зокрема в інформаційній сфері. Наприклад, рішенням РНБО від 02.02.2021 застосовано обмежувальні заходи (санкції) до таких юридичних осіб: ТОВ «Аріадна ТВ», ТОВ «Новий Формат ТВ», ТОВ «ТВ Вибір», ТОВ «Телерадіокомпанія «112-ТВ», ТОВ «Лідер ТВ», ТОВ «Партнер ТВ», «Новини 24 години», ТОВ «Нові комунікації» [7].

Рішенням РНБО від 16.02.2022 нею було застосовано обмежувальні заходи до 16-и фізичних та юридичних осіб, зокрема щодо А. Шарія та ТОВ «Інформаційне агентство «Шарій.нет». Відповідно до Закону України «Про санкції» на них накладено такі санкції: блокування активів – тимчасове обмеження права особи користуватися та розпоряджатися належним їй майном (повне блокування, окрім зняття коштів на утримання малолітніх дітей у розмірі прожиткового мінімуму); обмеження торговельних операцій (повне припинення, окрім здійснення покупок на утримання малолітніх дітей у розмірі прожиткового мінімуму); обмеження, часткове чи повне припинення транзиту ресурсів, польотів та перевезень територією України (повне припинення); запобігання виведенню капіталів за межі України; зупинення виконання економічних та фінансових зобов'язань; анулювання або зупинення ліцензій та інших дозволів, одержання (наявність) яких є умовою для здійснення певного виду діяльності, зокрема, анулювання чи зупинення дії спеціальних дозволів на користування надрами; заборона участі у приватизації, оренді державного майна резидентами іноземної держави та особами, які прямо чи опосередковано контролюються резидентами іноземної держави або діють в їх інтересах; заборона або обмеження заходження іноземних військових суден та військових кораблів до територіального моря України, її внутрішніх вод, портів та повітряних суден до повітряного простору України або здійснення посадки на території України; заборона видачі дозволів, ліцензій Національного банку України на здійснення інвестицій в іноземну державу, розміщення валютних цінностей на рахунках і вкладах на території іноземної держави; припинення видачі дозволів, ліцензій на ввезення в Україну з іноземної держави чи вивезення з України валютних цінностей та обмеження видачі готівки за платіжними картками, емітованими резидентами іноземної держави; заборона передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності; позбавлення державних нагород України, інших форм відзначення; інші санкції, що відповідають принципам їх застосування, установленим Законом України «Про санкції» (блокування Інтернет-провайдером доступу до веб-ресурсів/сервісів, розміщених на доменах та субдоменах, інших веб-ресурсів/сервісів, які забезпечують доступ до порталу (товарного знака, його графічного відтворення), веб-ресурсу/сервісу, аналогічного (ідентичного) за змістом, а також обмеження провайдером електронних послуг (службами соціальних мереж) доступу з

території України до контенту, розміщеного на веб-сторінках/у каналах www.youtube.com, www.facebook.com, twitter.com) [8].

Отже, РНБО своїми рішеннями більш оперативно реагує на інформаційні загрози Україні, вживаючи заборонні та обмежувальні санкції, оминаючи при цьому звернення до суду, як це передбачено стосовно повноважень іншого конституційного органу – Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Нацрада). Основними її повноваженнями є контроль і нагляд за дотриманням законодавства у сфері телерадіомовлення, його ліцензування та державна реєстрація телерадіоорганізацій та провайдерів програмної послуги [9].

Стосовно санкцій, що застосовує Нацрада, то спеціальний закон відсилає до іншого профільного закону, в якому зазначено, що санкції за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення застосовуються за рішенням суду або, у встановлених цим Законом випадках, за рішенням Нацради. Нацрада може застосовувати до телерадіоорганізацій та провайдерів програмної послуги такі санкції: оголошення попередження; стягнення штрафу; анулювання ліцензії на підставі рішення суду за позовом Національної ради. При цьому рішення про оголошення попередження приймається у разі першого порушення законодавства чи умов ліцензії телерадіоорганізацією або першого порушення законодавства провайдером програмної послуги [10]. Як випливає з наведеного, ускладнений, ступеневий порядок застосування зазначених інформаційно-правових санкцій є важливою гарантією дотримання свободи слова як ключового принципу демократичної, правової держави.

Таким чином, можна вважати, що санкційні рішення РНБО в інформаційній сфері стосуються призупинення (але на невизначений термін), а не закриття мовлення телерадіоорганізаціями, що в подальшому ви виключає відновлення їхньої діяльності після усунення ними виявлених порушень законодавства про інформацію, зокрема, та національну безпеку, ввагалі.

Окрім РНБО спеціального висвітлення потребує решта суб'єктів державної інформаційної політики – насамперед центральних органів виконавчої влади, діяльність яких визначається здебільшого підзаконними нормативними актами.

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241.

2. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст.527

3. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650.

4. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 35. Ст. 237.

5. Стратегія інформаційної безпеки : затв. Указом Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. URL : <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5203.html>.

6. Про санкції : Закон України від 14.08.2014. *Відомості Верховної Ради України*, 2014, № 40, ст.2018

7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 02.02.2021 «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» : введено в дію Указом Президента України від 02.02.2021 № 43/2021. URL : <https://www.mbo.gov.ua/ua/Ukazy/4801.html>.

8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» : введено в дію Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 57/2022. URL : <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5265.html>.

9. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення : Закон України від 23.09.1997. *Відомості Верховної Ради України*, 1997, № 48, ст. 296.

10. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993. *Відомості Верховної Ради України*, 1994, № 10, ст. 43